

ปัญหาของมนุษย์

ยุคสมัยแห่งการก่อกำเนิด เท้า เทอ จึง และงานนิพนธ์จวงจื้อ ซึ่งตกอยู่ระหว่างปลายสมัยแห่งราชวงศ์โจว แขน่คินจินตกอยู่ในสภาพลึกลับ ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากความอัมเผลวในการจักระเบียบการปกครองอย่างถึงที่สุด สภาพความทุกข์ยากเดือดร้อนเช่นนี้เป็นปัญหาที่เด่นชัดที่สุดของยุคสมัย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน และเพราะเหตุนี้ สำนักปรัชญาทั้งหลายในยุคนั้นต่างก็ให้ความสนใจและมุ่งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้นด้วยกันทั้งสิ้น

แม้สังคมจีนในยุคนั้นจะมีปัญหาอันเนื่องมาจากความอัมเผลวในการจักระเบียบการปกครองเป็นปัญหาใหญ่ที่เด่นชัดที่สุด แต่ก็มิได้หมายความว่าผู้คนในสังคมจีนยุคนั้นจะประสบปัญหาอันเนื่องมาจากความอัมเผลวในการจักระเบียบการปกครองแค่เพียงประการเดียวอันที่จริง ชั้นชื่อวามมนุษย์แล้วต่างก็มีปัญหาชั้นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์หรือปัญหาสากลของมนุษย์อยู่ร่วมกันทั้งสิ้น ผู้คนในสังคมจีนยุคนั้น ในฐานะที่เป็นมนุษย์จึงย่อมต้องมีปัญหาชั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ และปัญหาคงกล่าวนี้ก็จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขด้วย

ทั้งเหลาจื้อและจวงจื้อต่างก็เล็งเห็นถึงความเป็นจริงในเรื่องนี้อย่างแจ่มชัดและโดยทรรศนะของท่านทั้งสอง ปัญหาของสังคมจีนในยุคสมัยนั้นเป็นเพียงอาการแสดงออกหรือปรากฏการณ์อันเนื่องมาจากปัญหาพื้นฐานของมนุษย์เท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพราะมนุษย์มีปัญหาลักษณะพื้นฐานหรือปัญหาสากลซึ่งเป็นรากเหง้าที่ยังลึกลงอยู่นั่นเอง จึงก่อให้เกิดปัญหาทั้งที่ปรากฏอยู่ในสังคมจีนในยุคสมัยนั้นได้ และโดยที่ปัญหาลักษณะพื้นฐานหรือปัญหาสากลของมนุษย์นี้เป็นอเนกของปัญหาที่มีอยู่ในสังคมจีนอยู่นั้น ดังนั้น การกิจในการแก้ปัญหาก็จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยการขจัดรากเหง้าของปัญหาลักษณะพื้นฐานหรือปัญหาสากลนั้นเสียก่อน จึงจักเชี่ยวชาญรักษาอาการแห่งโรคคือปัญหาในสังคมจีนในยุคนั้นได้ และผลจากการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นการแก้ไขทั้งสองประการนั้นพร้อมกันไปได้ในตัว

เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในเรื่องนี้ เราควรจะเริ่มค้นคว้าการศึกษาข้อเท็จ

จริงเกี่ยวกับปัญหาของมนุษย์ในปริบททางประวัติศาสตร์ปลายสมัยราชวงศ์โจวก่อนแล้วจึงศึกษาทรรศนะของโหล่าจื่อและจางจื่อที่มีต่อปัญหาของสังคมยุคนั้น จากนั้นจึงชี้ให้เห็นถึงทรรศนะของนักปรัชญาทั้งสองท่านเกี่ยวกับปัญหาที่มนุษย์มีอยู่ร่วมกันหรือปัญหาสากลของมนุษย์ อันเป็นแก่นเงื่อนแห่งความทุกข์ทั้งปวงที่มีอยู่ในสังคมจีนยุคนั้น

3.1 ปัญหาของชาวจีนยุคปลายราชวงศ์โจว

3.1.1 สภาวะการณ์ทางประวัติศาสตร์

ชัยชนะของราชวงศ์โจวที่มีต่อราชวงศ์ฉางในปี 1122 ก่อน ค.ศ. ได้นำความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่มาสู่ประวัติศาสตร์จีน. ทฤษฎีอาณัติแห่งสวรรค์และการปกครองแบบศักดินาสวามิภักดิ์ ได้ก่อให้เกิดผลคือ ความเจริญก้าวหน้าและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมในระยะสั้น แต่สันติสุขไม่อาจดำรงอยู่ได้โดยตลอด ผลก็จึงถลันถูกแทนที่ด้วยผลร้าย เพราะจักรพรรดิได้กลายเป็นทรราชย์ในระยะเวลาต่อมา และเจ้าขุนมูลนายคามหัวเมืองต่าง ๆ ก็เริ่มกระด้างกระเดื่อง ก้างสะสมกำลังเพื่อที่จะช่วงชิงความเป็นใหญ่. ทรราชจนแผ่นดินเข้าสู่ยุคในสมัยชุนชิว (722 - 481 ปีก่อน ค.ศ.) และสมัยสงครามระหว่างรัฐ (ยุค "จ้าน กวอ" 403 - 211 ปีก่อน ค.ศ.) และราชวงศ์โจวก็ล่มสลายลงในที่สุดเมื่อปี 249 ก่อน ค.ศ.

เมื่อโค่นล้มราชวงศ์ฉางลงได้แล้ว ผู้สถาปนาราชวงศ์โจวจำเป็นต้องสร้างสิทธิธรรมในการปกครองขึ้น โดยโค้อ้างถึงทฤษฎีอาณัติแห่งสวรรค์มาเป็นรากฐานแห่งการครองอำนาจคน ตามทฤษฎีนี้แล้วถือว่าหน้าที่ผู้พิทักษ์แห่งราชวงศ์โจวเข้ามายึดครองอำนาจสูงสุดของแผ่นดินนั้นเป็นประกาศิจากสวรรค์ซึ่งถือว่าเป็นเทพเจ้าผู้มีอำนาจสูงสุด คุ้มครองหมายอำนาจการปกครองโลกให้แก่ตัวแทนซึ่งได้รับการคัดเลือกเป็นพิเศษ เรียกว่า "โอรสแห่งสวรรค์" (Son of Heaven) หรือ " จักรพรรดิ " (Emperor) ซึ่งคราวใดที่ปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดและถูกต้องตามท่านองคคองธรรมแล้ว โอรสแห่งสวรรค์ก็สามารถจะคาดหวังไว้ว่าจะได้ครองอำนาจตลอดไป แต่หากมีการปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม หรือขาดความเคารพในคำบัญชาแห่งสวรรค์แล้ว สวรรค์ก็จะถอนประกาศิจ โดยอาจเลือกผู้ที่มีความชอบธรรมมากกว่าขึ้นมาปกครอง

โลกแทน การสิ้นอำนาจของราชวงศ์ฉางจึงอธิบายได้ว่าเป็นการถูกถอนคืนซึ่งอำนาจแห่งสวรรค์ เพราะโคกระทำหน้าที่ล้มเหลว ส่วนการขึ้นครองอำนาจของราชวงศ์โจว เป็นการได้รับส่งทอดอำนาจจากสวรรค์สืบแทนเพราะเหตุแห่งคุณธรรมที่มีอยู่เหนือกว่า นั่นที่เรียกว่า อนาคตของราชวงศ์โจวย่อมขึ้นอยู่กับคุณธรรมของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก และในระยะแรกเหตุการณ์ทั้งหลายก็ดำเนินไปด้วยดี ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์ร้อยกรอง (Book of Odes)¹ ซึ่งสะท้อนถึงความพอใจในพระจักรพรรดิแห่งราชวงศ์โจวยุคต้น ดังนี้

ในราชสำนักวงศ์แห่งราชวงศ์โจว
ทุก ๆ รัชกาล ไท่กอก่าเน็ก
กษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาและรอบรู้
ในสวรรค์ก็มีอยู่สามพระองค์
ก็และกษัตริย์ในเมืองหลวงเอา
ก็ทรงดลคัมภีร์องค์ท่านเหล่านั้นมาอย่างถูกต้อง
เพราะพระองค์ยังคง
ดำรงอยู่ในคุณธรรม
ประชาชนดีโดยรอบ
จึงตกมาเป็นของพระองค์²

แต่เมื่อเวลาผ่านไปราว 300 ปี พระราชจริยาวัตรของกษัตริย์ราชวงศ์โจวที่เคยนำชื่นชมก็กลับเสื่อมทรามลง โจว สี่ หวาง ซึ่งเป็นทรราชได้ถูกขุนนางและประชาชนขับไล่ออกจากราชสำนัก และนับแต่นั้นมาอำนาจของกษัตริย์ก็อ่อนแอลงเรื่อย ๆ การปกครองตกอยู่ในมือของชนชั้น และผู้ฉกฉวยโอกาส

¹คัมภีร์ร้อยกรอง ซึ่งเชื่อเป็นผู้รวบรวมขึ้นด้วยตัวท่านเอง กวีนิพนธ์บางบทนำมาจากสมัยราชวงศ์ฉาง บางบทเป็นเพลงรักอันละเอียดอ่อนสะเทือนอารมณ์ และบางบทเป็นข้อวิพากษ์ถึงความผันแปร หรือความระทกกระคังของประชาชน

²Lao Tzu, Lao Tzu: The Way of Life (New York, The New American Library of World Literature, Inc., 1955-), See Introduction p. 15.

แน่นอนคนเต็มไปทั่วทรราชย์ผู้กดขี่แย่งชิง และโจรผู้ร้ายกับ
ความวุ่นวายก็บังเกิดขึ้นทั่วไปจนเป็นเรื่องธรรมดา และยิ่งกว่านั้นในปี 771 ก่อน ค.ศ.
เมืองหลวงของราชวงศ์ซึ่งตั้งอยู่บริเวณที่ราบฉู่เว (Wei) ก็ถูกพวกอนารยชนผู้
โงมอย่างกระหน่ำ ทำให้เส้นทาง การควบคุมการบริหารส่วนภูมิภาคถูกตัดขาดและอำนาจ
บริหารส่วนกลางถูกหยุดยั้งลง แม้ในปีต่อมาเชื้อพระวงศ์จะโคจรั้ตั้งเมืองขึ้นอีกที่เมือง
โดย่าง ซึ่งเป็นการเริ่มต้นราชวงศ์โจวตะวันออก แต่ก็มิได้อำนาจส่วนกลางกลับคืนมา
ตรงกันข้าม ได้มีการแข่งขันกันระหว่างพวกเจ้าในท้องถิ่นแถบนั้น เพื่อที่จะได้มาซึ่ง
อำนาจและความเป็นใหญ่เหนือผู้อื่น อันก่อให้เกิดการปะทะกันทั้งค้ำนการผูกและการ
สงคราม การปะทะกันได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นในขณะที่พวกเจ้าคู่แข่งกันต่างมุ่งที่จะ
ขยายและเพิ่มอำนาจโดยอาศัยการปรับปรุงศิลปะการบริหารและการสงคราม

ในยุคสมัยของขงจื้อ ซึ่งเรียกว่าสมัยชุนชิวนั้น สภาพบ้านเมืองได้ถ้าวรเข้ามา
ถึงกลียุค ความตายเนรมังเกิดขึ้นโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากคัมภีร์ร้อยกรองซึ่งได้สะท้อน
ให้เห็นปัญหาในยุคนั้นได้อย่างเด่นชัด

บัดนี้ พระเป็นเจ้าไ้ทรงบันดาลให้ เกิด
ทุกข์ภัยภัยไปทั่ว และทั้งโรคระบาด
ความตายและความระส่ำระสายวุ่นวายก็บังเกิดขึ้นทุกหนแห่ง
คำพูดคำจาของประชาชนเอาก็หยาบช้า
เพราะไม่มีผู้ใดมาบรรเทาความทุกข์ร้อนให้พวกเขา
พระเป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่โรคความยุติธรรม
ทรงกดขี่พิทาพวกเขา คุกคามทำลายภาพกึ่งนี้
พระเป็นเจ้าผู้ยิ่งใหญ่โรคความปรานี
ที่ทรงรุกรานพวกเขา เช่นนี้
ข้าแต่พระเป็นเจ้าผู้ไรเมตตา
ควมระส่ำระสายวุ่นวายจะ ไม่มีวันยุติลง เชียวหรือ
มันทับทวีขึ้นทุก ๆ เดือน
และประชาชนก็ปราศจากสันติสุข³

³ Ibid., p. 15.

และในอีกตอนหนึ่งความว่า

ประชาชนอยากจะทำ
พวกเราควรมีสันติสุขบ้าง
ใครไปรบกวนใจอาณาจักรอันเป็นศูนย์กลางแห่งนี้เด็ก
และอาณาจักรอื่น ๆ ก็จักสงบสุขด้วย ⁴

เมื่อถึงยุค จ้าน กวอ หรือสมัยสงครามระหว่างรัฐ (403 - 221 ปีก่อน
ค.ศ.) อันเป็นสมัยแรกแห่งการรวบรวมและเรียบเรียง เท้า เคอ จิง และงานนิพนธ์
จงจื่อ สถานการณ์ยิ่งเลวร้ายมากขึ้น ในยุคชุนชุนนั้น รัฐต่าง ๆ ที่จับเกี่ยวกันเพื่อ
ครองความเป็นใหญ่มีอยู่ถึง 170 รัฐ แต่เพราะการหักหาญกันด้วยแสนยานุภาพทางทหาร
แบบปลาใหญ่กินปลาเล็ก รัฐเล็ก ๆ ที่มีพลังกำลังน้อยกว่าจึงถูกกลืนกินไปเกือบหมด ผล
จึงปรากฏว่าในยุค จ้าน กวอ มีรัฐใหญ่ ๆ เหลืออยู่เพียง 7 รัฐ คือ รัฐฉี รัฐจิ้น
รัฐฉู่ รัฐเยียน รัฐห่าน รัฐเจ้า และรัฐอู๋ ซึ่งทำสงครามกันอย่างหนักหน่วง
ไม่มีหยุดหย่อน ความสับสนวุ่นวายของรัฐนี้มีเช่นไร จะเห็นได้จากข้อสรุปที่
ฉ้าย เม็ง กวง โต้แสดงไว้ดังนี้ ⁵

1. อำนาจของราชวงศ์โจวในฐานะที่เป็นกษัตริย์ อำนาจรัฐส่วนกลางอ่อนแอ
ลงไปทุกที การแตกแยกของแผ่นดินจีนรุนแรงขึ้น แคว้นเล็กถูกแคว้นใหญ่กลืน ผู้อ่อนแอ
ถูกผนวกเข้ากับผู้เข้มแข็ง

2. เนื่องจากใหญ่กลืนเล็ก แข็งรังแกอ่อน การสงครามรุกไล่โจมตีจึงเกิด
ขึ้นไม่ขาด คั้งนั้นแคว้นใหญ่จึงตั้งตนเป็นใหญ่ด้วยแสนยานุภาพเพื่อขยายดินแดนและมุ่งจะทำ
ให้จีนเป็นเอกภาพ แคว้นเล็กก็แสวงหาหนทางป้องกันตนเองเพื่อมิให้ต้องจมจำเป็น
จะต้องเสริมกำลังทหารให้แข็งแรงขึ้น คั้งนั้น สถานการณ์ที่มีสงครามจึงอำนาจหรือ
จ้าน กวอ จึงปรากฏขึ้น

⁴ Ibid.

⁵ ฉ้าย เม็ง กวง , เมธีเม่งจื่อ แปลโดย มุขศักดิ์ อสงระวี

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมชาติ , 2509) หน้า 12 - 14.

3. เมื่อศึกสงครามเกิดขึ้นบ่อยครั้ง แต่ละแคว้นต่างก็มีนโยบายสร้างประเทศให้มั่นคง สร้างกองทัพให้เกรียงไกร เมื่อมีการรบพุ่งขึ้น ต่างก็มุ่งให้ได้รับชัยชนะ และการมีกองทัพที่คอง勁เปลี่ยนแปลงเงินทอง กล้วยเหตุนั้น อำมาตย์ราชบริพารจึงไปใจแก่การแสวงหาความคิดความชอบ เรียกเก็บภาษีอากรจากราษฎรอย่างหนัก เพื่อให้บรรจุกองหมายที่ว่า " พระคลังท้องเต็มเปี่ยม เมื่อรบท้องชนะ " และคั้งนั้น ค้านหนึ่งก็รักภาษีและทรัพย์สินเอาจากราษฎรกวาเข้าท้องพระคลัง อีกค้านหนึ่งก็บังคับกะเกณฑ์ให้ราษฎรเข้าเป็นทหาร ทำให้ราษฎรท้องหังไรทั้งนา ภายใต้การจุกฎมีบังคับสองชั้นเช่นนี้ ชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรก็ยากจนคนแค้นจนแทบจะมีชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้

4. เมื่อมีการรบพุ่งกันพัลวัน ต่างก็มุ่งจะสร้างแคว้นคนให้แครงกล้าเจ้าครองแคว้นต่าง ๆ จึงจำเป็นท้องแสวงหาผู้ผู้มีความสามารถ และใช้จ่ายเงินทองเพื่อขูเบี่ยงนุกกลเหล่านี้เป็นอันมาก พร้อมทั้งลงทุนสร้างอาคารบ้านพักใหญ่โตให้เป็นที่พักอาศัย กล้วยเงินก้อนเมหิมา คั้งเช่น ทองหวงจิน ของแคว้นเอียน และสำนักจี เข็ม ของแคว้นฉี เป็นต้น

5. เมื่อบรรยากาศของการขูเบี่ยงปัญญารชนเฟื่องฟูขึ้น ปัญญารชนทั้งหลายก็หมกมุ่นไปในการคั่นคว้าในวิชาการต่าง ๆ ให้คนได้ปริชาสามารถในค้านใดค้านหนึ่งชื่อเสียงจะไคระมือลือเลื่องไปทั่วทุกสารทิศ และจะไครับการต้อนรับจากเจ้าครองแคว้นอย่างให้เกียรติ ผู้มีความรู้เฉพาะค้านจึงเกิดขึ้นมากมาย บรรยากาศแห่งการถกเถียงในปัญหาค้าง ๆ ก็เกิดขึ้น คั้งนั้นกลุ่มคนผู้เบยแพร่ทรศนะการเมืองของคนจึงปรากฏขึ้นเป็นจำนวนมาก และได้คีนทางไปมาระหว่างแคว้นค้าง ๆ เพื่อเกลี้ยกล่อมโนมน้าวให้เจ้าครองแคว้นต่าง ๆ รับทรศนะการเมืองของคนไปปฏิบัติ

6. เมื่อเจ้าครองแคว้นขูเบี่ยงปัญญารชนและท้องการผู้มีความสามารถเป็นจำนวนมาก ก็ยอมจะทำให้เกิดภาวะรอยสำนักประชันกัน มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นค่อนข้างกว้างขวาง กล้วยเหตุนั้นวิชาการต่าง ๆ จึงเจริญรุ่งเรืองซึ่งเป็นค้ำคักแต่อีกค้วนหนึ่งผู้ฉวยโอกาสประจบสอพลอแสวงหาประโยชน์จากการนี้ก็เกิดขึ้น บรรยากาศหลอกหลวงเด่นเล่ห์เพทุบายอย่างไรหิวิไลคัมปะสะถึแพร่หลายคามา

3.1.2 ปรัชญาเต๋าสมัยแรกกับปัญหาในปริบทของสังคมร่วมสมัย

สัจจะจะเป็นหลักการที่ถูกค้นพบได้ หรืออธิบายได้ในกิจการของมนุษย์ แม้ว่าหลักการดังกล่าวจะมีความถูกต้องในทางทฤษฎีก็ตาม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บททดสอบที่แท้จริงของสัจจะก็คือประวัติศาสตร์ของมนุษยชนนั่นเอง⁶

ความข้างต้นนี้ คือทฤษฎีของ วิง ซิต ชาน เกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของปรัชญาจีน ซึ่งเน้นในเชิงปฏิบัติยิ่งกว่าที่จะเป็นเชิงทฤษฎีล้วน ๆ สิ่งที่เราเรียกว่า "สัจจะ" (truth) หรือความจริงที่ปรัชญาเมธีเสนอขึ้นเพื่อนำมาใช้ในทางปฏิบัตินั้นย่อมต้องช่วยแก้ไข้ปัญหาของมนุษย์ในแต่ละสมัยอย่างไม่ท้อถอยสงสัย และคั้งนั้นปรัชญาจีนไม่ว่าจะเป็นของสำนักใด ในทางหนึ่งย่อมชี้ให้เห็นภาพอุดมคติที่ควรจะมีอยู่จริง และในอีกทางหนึ่งย่อมส่องสะท้อนถึงปัญหาที่มีอยู่ในยุคสมัยนั้นด้วยกันทั้งสิ้น ข้อนี้ย่อมไม่ยกเว้นปรัชญาเต๋าสมัยแรกด้วย จากการศึกษาของ เอช.จี. คริส โคซี่ให้เห็นถึงความเลี้ยวช่องระหว่างปรัชญาเต๋าสมัยแรกกับปัญหาของสังคมจีนในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะปัญหาอันเนื่องมาจากการปกครองที่ล้มเหลวในยุคปลายราชวงศ์โจวไว้ว่า

ลัทธิเต๋ากับการปกครองมีความสัมพันธ์กันอย่างเด่นชัด เป็นที่ตระหนักได้ว่าการก่อกำเนิดของลัทธิเต๋า ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงถึงปฏิกิริยาตอบสนองต่อการปกครองแบบเผด็จการในยุค จาน กวอ⁷

⁶Wing-Tsit Chan "Chinese Theory and Practice with Special Reference to Humanism" in The Chinese Mind, ed. Charles A. Moore (Honolulu: University of Hawaii Press, 1967), pp. 11-12.

⁷Herrlee G. Creel, What is Taoism? (Chicago: The University of Chicago Press, 1970), Preface, p.vii.

แผนที่เชื่อว่า หากการก่อกำเนิดของลัทธิเต๋า ส่วนหนึ่งเป็นการแสดงถึง ปฏิกริยาต่อต้านการปกครองแบบเบ็ดเสร็จในยุคนั้น กว๋องจื่อ หัง เต๋า เกอ จิง และงานนิพนธ์ของจวงจื่อ ย่อมต้องสะท้อนถึงสภาพปัญหาของสังคมและการเมืองใน ยุคสมัยนั้นได้โดยสอดคล้องกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์และเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริง ดังกล่าว จะได้หยิบยกเอาประเด็นปัญหาสำคัญ ๆ ที่ปรากฏอยู่ในงานนิพนธ์ทั้งสองเล่มมา กล่าวแก่พอสังเขป

3.1.2.1 สถานการณ์สงครามและการช่วงชิงอำนาจ

สำหรับเหล่าจื่อและจวงจื่อแล้ว สงครามและการช่วงชิงอำนาจเป็นเรื่องที่ ชั่วร้าย ใน เต๋า เกอ จิง เหล่าจื่อแสดงให้เห็นว่าสงครามอันเกิดขึ้นอยู่ไม่รู้อีกวันนั้น เป็นภัยอันฉกาจทั้งต่อตัวผู้ปกครองเองและต่อประชาชน สำหรับผู้ปกครอง เหล่าจื่อได้เตือนไว้ว่า " ผู้ที่พยายามกระต้างและโหดร้ายจะไม่ตายโดยธรรมชาติ " ⁸ และสำหรับประชาชนแล้ว

ที่ใดก็ตามที่มีกองทัพตั้งอยู่
พงหญ้า และชวากหนามย่อมเจริญ
เบื้องหลังของการปะทะกันคว่ำก่าตั้งทหารครั้งใหญ่
แผนที่เชื่อว่า จะคงเกิดทุกภิกขภัยคอที่ชมธ ⁹

ชัยชนะที่ได้มาจากสงครามแม้จะนำมาซึ่งอำนาจหรือทรัพย์สินที่กวากเอามาได้ จากบ้านเมืองอื่นก็ยังไม่ไร เรื่องที่น่ายินดีเพราะสงครามย่อมอ้างผลอายุชีวิตของผู้คนลง อย่างมากมายทั้งของฝ่ายตรงกันข้ามและของฝ่ายคน ซึ่งเป็นเรื่องน่าเศร้า

⁸ Lao Tzu, Tao Te Ching, tr. D.C.Lau, ch..42.; p. 103.

⁹ Ch'en Ku-Ying, Lao Tzu: Text, Notes, and Comments,
tr. Rhett Y.M.Young and Royer T. Ames (San Francisco;
Chinese Material Center, Inc., 1977), ch..39.; p. 164.

เมื่อผู้คนถูกฆ่าฟันองเป็นห มื่อ
เราควรจะรู้สึกโศกสลด
เมื่อสงครามไคร้รับชัยชนะ
เราควรจะปฏิบัติเช่นเดียวกับในพิธีศพ ¹⁰

ดังนั้น " อารุฆไม่ใช่สิ่งที่เป็นมงคล และทั้งไม่ใช่เครื่องมือสำหรับผู้ที่เป็นคน
เหนือคน (The superior man) " ¹¹ และ " ราชสำนักยังมีอาวุธแหลมคมมากขึ้น
เท่าใด ประเทศชาติก็ยิ่งจมลงสู่ความวุ่นวายลึกยิ่งขึ้นเท่านั้น " ¹² ค้วยเต๋น
" อารุฆที่แหลมคมของรัฐ จึงไม่อาจนำมาแสดงค่อหน้าประชาชนโดยไม่มีกระวัง " ¹³

หากผู้ปกครองยังคงช่วงชิงกันเป็นใหญ่โดยปราศจากคุณธรรมแล้ว สงคราม
ก็ยิ่งนับวันแต่จะขยายวงกว้างออกไป ดังคำกล่าวของเหลาจื้อที่ว่า

เมื่อเต่าไม้ครอบครองโลก
มาศึกก็จะไคร้รับการแพร่พันธุ์อยู่เหนือกำแพงเมือง ¹⁴

ดังนั้น เหลาจื้อจึงเสนอให้ผู้ปกครองหวนคืนมาปกครองด้วยคุณธรรมเพราะ

เมื่อเต่าครอบครองโลก
มวที่นำมาใช้งาน จักถูกนำกลับไปยังทุ่งนา
เพื่อการเพาะปลูกและการไถหว่าน ¹⁵

สำหรับจวงจื้อแล้ว ท่านได้แสดงทรรศนะอันเป็นปฏิบัติที่ค่อสงครามหรือการ
ช่วงชิงอำนาจกันเพื่อครองความเป็นใหญ่ไว้อย่างชัดแจ้ง ท่านได้ประณามคนเหล่านี้ไว้ว่า

¹⁰Ibid., ch. 31., p. 167.

¹¹Ibid.

¹²Ibid., ch. 57., p. 250.

¹³Ibid., ch. 36., p. 182.

¹⁴Ibid., ch. 46., p. 218.

¹⁵Ibid.

เป็นทรราชย์หรือโจร ทั้งความคอนหนึ่งว่า

ราชบัลลังก์นั้นรองรับกษัตริย์
จากราชวงศ์หนึ่งไปยังอีกราชวงศ์หนึ่งอยู่เรื่อย ๆ
วิธีขึ้นครองราชย์ก็ต่าง ๆ กัน ๆ
ถ้าแย่งอำนาจมาโคกวยการชักริน
ยอมโคกชื้อว่าเป็นทรราชย์หรือโจรแย่งราชสมบัติ ๆ ¹⁶

แต่ในทางปฏิบัติ สังคมในกลียุคหาได้กล่าวประณามผู้พิชิตด้วยกองกำลังว่าเป็น
ทรราชย์หรือเป็นโจรแย่งราชสมบัติไม่ จวงจื่อโคกกล่าวเป็นเชิงประชดประชันไว้ว่า

คนหนึ่งที่โมยหัว เข็มชัค
ทอรับหนีไปโดยเร็ว ๆ
แต่คนรวยที่ชโมยรัฐทั้งรัฐ
โคกรับการยกย่อง
ว่าเป็นรัฐบุรุษที่สามารถ ¹⁷

แม้โจรแย่งราชสมบัติจะโคกรับการยกย่องว่าเป็นรัฐบุรุษที่สามารถ แต่จวงจื่อ
กลับดูแคลนคนเหล่านั้นนักหนา ท่านเห็นว่าคนเหล่านั้นหาใช่ผู้กล้าหาญที่แท้จริงไม่ เพราะ
" เค้าอันยิ่งใหญ่ไม่มียศศักดิ์...ความกล้าที่ยิ่งใหญ่นั้นไม่เป็นภัย " ¹⁸ และ

¹⁶ ทอมัส เมอตัน, มนุษย์ที่แท้ แปลและเรียบเรียงโดย ส. ศิวรักษ์
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2525); หน้า 133.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

ความตอนหนึ่งในฉบับของ H.A. Giles ความว่า

" คนที่ชโมยกระเป่าเงิน ถูกองโทษ
แต่อีกคนหนึ่งชโมยรัฐ กลับโคกเป็นเจ้าชาย "

¹⁸ Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy
(Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1963),
p. 187.

• การใช้กำลังเป็นรูปแบบของอุทธรณ์ที่กำหราบที่สุด • 19 นี้ส่วนมากถึงทรรคนะอัน เป็นปฏิกิริยาของสงครามและการรณรงค์อำนาจอันเป็นมัญหาใหญ่ที่สุดของสังคมยุคนั้น ทั้งสิ้น

3.1.2.2 ความฉ้อฉลในเวทีการเมือง

อุทธรณ์ความดีสูงสุดนั้น เป็นประหนึ่งน้ำ
น้ำเป็นประโยชน์ของสรรพสิ่ง แต่มีใครแก่งแย่งแข่งขัน
มันดำรงอยู่ในที่ซึ่งผู้อื่นเกลียดชัง
ดังนั้นมันจึงอยู่ใกล้ซีกเขา ²⁰

แต่ในเวทีการเมืองของยุคสมัยที่มีการแก่งแย่งชิงดีกันเพื่อความยิ่งใหญ่ใน
ผู้ปกครองและนักการเมืองหาได้มีความอ่อนน้อมต่อคน และพร้อมที่จะให้คนอื่นดูถูกเหยียด
หยามคังเช่นคุณสมบัติของน้ำไม่ ตรงกันข้ามกลับมีความกระหายในอำนาจลาภยศ ซึ่งเป็น
แรงกระตุ้นให้เกิดความโลภโมโหสันในหมู่ประชาชนตามไปค้วย เหล่าจึงจึงได้เตือนไว้ว่า
• โดยไม่ยกย่องความยิ่งใหญ่ คนเราก็สามารถป้องกันไม่ให้ประชาชนต่อสู้รณรงค์กับคนอื่น
ได้ โดยไม่ให้ค่ากับสิ่งของที่หายากคนเราก็สามารถป้องกันไม่ให้ประชาชนเป็นขโมยได้ •²¹

ความมักใหญ่ใฝ่สูงและการค้ำถุนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจลาภยศนี้ทำให้เกิด
ความประพฤติกิที่ทุจริตฉ้อฉล ความเสื่อมอุทธรณ์ (เก่า) ทำให้

¹⁹ Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles, ch. 13.,
p. 134.

²⁰ Lao Tzu, Tao Te Ching, tr. Ch'u Ta-kuo (London:
George Allen & Unwin Ltd., 1976), p. 20.

²¹ Ch'ien Ku-ying, Lao Tzu: Text, Notes and Comment,
ch. 3., p. 64.

ประเทศย่อมตกอยู่ในความวุ่นวาย " เมื่อใดประเทศเกิดความวุ่นวายขึ้น เมื่อนั้นเราจะเห็นว่ามีการยกย่องรัฐมนตรีผู้มีความสุจริต " 22 ทั้งนี้ก็เพราะในเวทีการเมืองยุคนั้น ความสุจริตเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่ง

เมื่อภักดิ์หรือเจ้าผู้ครองรัฐ ต่างประสงค์จะมีกำลังอำนาจเหนือผู้อื่น ความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาพลพรรค อันเป็นเหตุแห่งการชุมนุมเลี้ยงและปรนเปรอพวก ขุนศึกขุนนางของคนด้วยความรู้เพื่อยักยัดค้ำมา ผู้มีความสามารถต่างก็ยินยอมมอบตัว เป็นพลพรรคเพื่อผลประโยชน์ของตนเองยิ่งกว่าที่จะคิดถึงส่วนรวม ผลจึงปรากฏว่า

ในห้องพระโรงช่างมีความงามอย่างวิจิตรพิสดาร
 ในขณะที่ขุนนางคุ้มไปคุยหยด
 และในบุงฉ่างก็วางเปลา
 ผู้คนบุงหมผาแพพรพรณ
 ประทับอาวธของแหลม
 ถิ่นคิมกันอย่างสนุกสนานโดยไม่มีขอบเขต
 ผู้คนสะสมสมบัติกันจนล้นพัน
 นี้เรียกว่าการฉ้อโกงและสุรุยสุราย
 ยอมมิไรเคา 23

ความเลวร้ายในเวทีการเมืองจึงที่กล่าวมานี้ย่อมเกิดจากความละโมภของเหล่า ผู้ปกครอง นี่คือหาชนภาพที่ยิ่งใหญ่เพราะ " ไม่มีความหายนะใดที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าความ อยากและความมักมาก " 24 ด้วยเหตุนี้เหล่าจิ้งจอกทั้งประเด้นคำถวมที่ดู เหมือนจะมุ่ง ครองต่อผู้ปกครองและนักการเมืองว่า " เรารักอะไรมากกว่ากัน เกียรติยศหรือชีวิต มีคุณค่ามากกว่ากัน ชีวิตหรือความมั่งคั่ง " 25 และเพื่อต่อต้านกับความฉ้อฉลที่มีอยู่

22 ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, คัมภีร์เก้าฉบับสมบูรณ์, (เก้า เกอ จิง), บทที่ 18.

23 เรื่องเดียวกัน, บทที่ 53.

24 เรื่องเดียวกัน, บทที่ 46.

25 เรื่องเดียวกัน, บทที่ 44.

กล่าวคือเมื่อถึงเวลาราชาภิเษกหรือแต่งตั้งรัฐมนตรี แทนที่จะมีการมอบพญาที่ยม
ควมมา 4 ทิว ควรจะถูกเข่าองและมอบเก้า ²⁶

สำหรับจวงจื่อแล้วท่านมีความรังเกียจความฉ้อฉลในเวทีการเมืองในสมัยนั้น
อย่างรุนแรงเช่นกัน อักชี่วประวัติของท่านในตอนที่ถูกเลือกตำแหน่งองคมนตรีโดยเปรียบ
เทียบตำแหน่งทางกรมเมืองกับวัวที่ถูกนำไปบูชาพิธีหรือการถูกใส่แอกคังที่สุมาเจียนเสนอ
ไว้นั้น แม้จะเป็นเพียงเกร็ดประวัติที่ไม่อาจให้ความเชื่อถือได้มากนักก็ตาม แต่อย่าง
น้อยก็เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพของท่านและความเลวร้ายในเวทีการเมือง
ในยุคสมัยของท่านได้บ้าง

ความรู้สึกภูมิใจนับคุณแคลนต่อความฉ้อฉลในเวทีการเมืองในยุคสมัยของท่านปรากฏ
ชัดในงานนิพนธ์ของท่านเอง เราควรพิจารณาว่าจวงจื่อได้คอมพ้อคำผู้ได้รับพระราชทาน
รถม้ามา 100 คัน จากนักบริวแห่งรัฐจีนและหัวเราะเยาะความยากจนของนักปรัชญาอย่าง
ไร จวงจื่อได้กล่าวตอบคำเย้ยเยาะนั้นว่า

เมื่อนักบริวแห่งรัฐจีนประสูร พระองค์โคตรงเรียกหาแพทย์หลวงมา
รักษา แพทย์หลวงผู้ซึ่งได้เข้าเฝ้าที่นั่งของพระองค์ออกได้รับพระราชทาน
รถม้า 1 คัน เป็นค่าตอบแทน แก่แพทย์หลวงอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้รักษารักษาโรคหวัด
หวารุโธแก่พระองค์ ได้รับพระราชทานรถม้า 5 คัน ยิ่งรักษาพระวรกายส่วนที่กำ
สูงเท่าไร ก็ยิ่งได้รับพระราชทานรถม้าจำนวนมากขึ้นเท่านั้น จากจำนวนรถม้าที่
ท่านได้รับพระราชทานมามากมายถึงปานนี้ ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านคงจักคงเป็นผู้
รักษารักษาโรคหวัดหวารุโธแก่พระองค์โดยแน่แท้ ²⁷

เหตุใการประจบสอพลอจึงมีอยู่ชุกชุมในยุคสมัยนั้น เรื่องนี้จวงจื่อได้อธิบาย
ไว้ว่า " การสรรเสริญเป็นยอนั้น ไม่ต้องลงทุนมากนักจึงต้องพากันเสนอหน้าเพื่อจะ

²⁶ เรื่องเดียวกัน, บทที่ 62.

²⁷ Chuang Tzu, The Complete Works of Chuang Tzu,
tr. Barton Watson (New York: Columbia University Press,
1968), p. 357.

ทาทิ * 28 ภายใต้ระบบแห่งความฉ้อฉลที่นักการเมืองค่างก็ยักถือคติ "มือถือสากรปากถือศีล" การฉ้อฉลแย่งชิงถูกบีบบังไว้ด้วยหน้าตาแห่งความยุติธรรมและความเมตตากรุณา เขากล่าวว่า

เวลาพูดถึงความยุติธรรมและความเมตตากรุณา น้อยคนก็ช่วยเหลือคนอื่นอย่างจริงจัง แต่แล้วคนส่วนใหญ่กลับเห็นว่าคำพูดเช่นนั้นเป็นของดี เปิดโอกาสให้ใครเขาเปรียบซึ่งกันและกันได้ง่ายขึ้น จึงค่างก็พากันฉ้อฉลโอกาสอันนั้น คนพวกนี้ถือกันว่าความยุติธรรมและความเมตตากรูณานั้น เป็นเสมือนแมวที่คอยกัดกินก้วยเหตุฉ้อฉลนี้ ความเมตตากรุณาและความยุติธรรมจึงเปลี่ยนความหมาย กลายเป็นความฉ้อฉลและความหน้าไหวหลังหลอก²⁹

ในเวทีการเมืองที่ฉ้อฉล ย่อมเต็มไปด้วยผู้ประจบสอพลอ จวงจื่อไคกล่าวถึงคนประเภทนี้ไว้ว่า

ลูกขุนพลอยพยักท่าความผู้นำทางการเมืองทุกทุกอย่าง นายว่าอะไรว่าความใดอย่างขึ้นใจ นึกว่าคนรู้อะไรอยู่บ้าง และเชื่อมั่นว่าคนท่าการรอล่างโคจร โดยพอใจที่จะไต่ยื่นเสียงของตนเอง พวกนี้เป็นพวกมึนคัม เพราะความมึนคัมนั้นเองที่ยอมให้คนพวกนี้คิดและทำตามฉ้อฉลของผู้อื่นได้สะดวก ๆ³⁰

พวกขี้ขลาดนั้นเหมือนไรที่เกาะอยู่ที่สุกร จะมุ่งไปสู่ ๕ ที่ที่มีขนบาง โดยสร้างที่ทรงนั้นให้เป็นคังวังและวนารของคน พวกนี้พอใจในของโสโครกที่คิกคอประหว่างนิ้วเท้าสุกร ที่หัวนมและที่ขวงกัว ตลอดจนที่โคหาง ยึดมั่นด้วยสารทากินอยู่ตามบริเวณแถบนี้โดยไม่เชื่อว่าอ่านาจโค ๆ ในโลกจะสลัดคนให้พ้นออกไปเสียได้ โดยไม่รู้ตัวว่าเขาวันหนึ่ง คนชายหญิงจะมา พรอมควมมึนคัมและเกี้ยวแล้วก็จะคิกคอปมา ร่องหมูซึ่งถูกประหารแล้ว และจุดไฟเผาให้พวกไรพลอยสิ้นชีวิตไปก้วย พวกขี้ขลาดเลือกเหล่านี้เกิดขึ้นได้เมื่อมีหมูและหมกสิ้นไปเมื่อสุกรถูกประหารแล้ว ๆ³¹

²⁸ ทอมัส เมอตัน, มนุษย์ที่แท้, หน้า 209.

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 209 - 210.

³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 210.

³¹ เรื่องเดียวกัน.

3.1.2.3 ความทุกข์ยากของประชาชน

ผลจากการช่วงชิงกันเป็นใหญ่ สงครามและความฉ้อฉลในเวทีการเมืองก็คือ ความทุกข์ยากของประชาชน โดยทฤษฎีอาณัติแห่งสวรรค์แล้ว ผู้ปกครองก็คือตัวแทนของ สวรรค์ ซึ่งน่าจะมีหน้าที่ปกป้องและอำนวยความสะดวกมาสู่ประชาราษฎร์ แต่ในทางปฏิบัติผู้ปกครองที่เมอาอำนาจและเห็นแก่ได้หาได้ปกครองโดยวิถีแห่งสวรรค์ไม่

• วิถีแห่งสวรรค์นั้นไม่แก่งแย่ง ³² และ • จักรพรรดิผู้ชาญฉลาดไม่แก่งแย่ง กับราษฎร ³³ นี่คือนสิ่งที่เหล่าซือจื่อคิดว่าควรจะเป็น แต่โดยความเป็นจริงแล้วในขณะที่ที่ห้องพระโรงมีความงามวิจิตรตระการตา ชุนตี่กชุนนางเลี้ยงดูกันอย่างสุรุ่ยสุร่าย ห้องไรห้องนากลับมรกร้าง และยุ่งฉางก็ว่างเปล่า ³⁴ ประชาชนซึ่งออกอยากยากแค้นอยู่แล้ว ยังถูกขูดรีดภาษีจากผู้ปกครองเข้าไปอีก ³⁵ นี่เป็นการกระทำที่เข้าอักษนะเอา เนื้อหุ้ไปปะ เนื้อข้าง ซึ่งไม่ใช่วิถีแห่งสวรรค์ เหล่าซือจื่อกล่าวว่า

วิถีแห่งสวรรค์อาจเปรียบได้กับคันศรที่โค้งแล้ว
 ถาส่ายขยุ้มทิ้ง กองหยอนลง
 ถาหยอนไป กองสูงให้ทิ้งขึ้น
 ถามากไป ก็ทำให้หนอยลง
 ถาน้อยไป ก็เพิ่มให้มากขึ้น
 วิถีแห่งสวรรค์ ย่อมทำให้สิ่งที่มากไปน้อยลง และเพิ่มในสิ่งที่ยังค้อยอยู่
 แต่วิถีของมนุษย์ไม่เป็นเช่นนั้น
 กลับดึงเอาจากส่วนที่มันน้อยไปเพิ่มให้กับส่วนที่มากเกินไป
 ผู้ใดมีส่วนเกินที่จะมอบให้กับโลกไค้บ้าง ³⁶

³² ฉัทรสูมาอัย กปิตสิงห์, คัมภีร์เต๋าทันสมบูรณ, (เต๋า เต๋อ จิง), บทที่ 73.

³³ เรื่องเดียวกัน, บทที่ 68.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, บทที่ 53.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, บทที่ 75.

³⁶ เรื่องเดียวกัน, บทที่ 77.

แต่กระนั้น ก็ไม่มีผู้ใดมีส่วนเกินที่จะมอบให้กับโลกได้เลย * นอกจากผู้ปฏิบัติ
 ความเก่า 37 ซึ่งก็ทำได้ยากนักหนา .ความอศอยากแค้นแค้นของประชาชนทำให้คอง
 คับรันทาเลียงรืท ถ้าไม่มีทางเลือกก็คองเป็นโจรหรือประพฤติกการชุกริอื่น ๆ แต่รัฐจะ
 ยอมให้ประชาชนประพฤติกคนเช่นนั้นไม่ได้ คังนั้น กฎหมายและการลงโทษอย่างทารุณจึง
 เป็นผลที่คิกคามมา ทว่า

ยังมีข้อห้ามและข้อบังคับมากเท่าใด
 ประชาชนก็ยิ่งจนตงเท่านั้น
 ประชาชนยังมีอาวฐแหลมคมมากเท่าใด
 รัฐก็ยอมคคองอยู่ในวิกฤคการณมากเท่านั้น
 เมื่อมนุษย์ตาคและมีความสามารถมากเท่าใด
 สิงคาง ๆ ก็ยิ่งถูโทษร้ายช้นเท่านั้น
 เมื่อมีกฎหมายและคำสั่งช้คเงินเท่าใด
 ชไมยและโจรยอมเพิ่มมากขึ้น 38

ประชาชนไม่กลัวความคาย
 แล้วทำไมถึงเอาความคายไปช้ให้กลัว
 ถ้าประชาชนกลัวความคาย และเราก็สามารถจับผู้กระทำคิคมมาประหารได้
 ใครจะกล้าทำเช่นนั้น 39

จากข้อเขียนของจวงจื่อ เราจะเห็นสภาพความวุ่นวายและความเคือกร้อนของ
 ประชาชนได้เป็นอย่างดี คังข้อความค่อไปนี้

37 เรื่องเคือวกัน, บทที่ 77.

38 เรื่องเคือวกัน, บทที่ 57.

39 เรื่องเคือวกัน, บทที่ 74.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นับตั้งแต่ยุคกษัตริย์แห่งสามราชวงศ์เป็นต้นมา⁴⁰ โลกตกอยู่ในสภาวะอกสั่น
 ขวัญแหวงยิ่งนัก ในระคับท่าสุด มีคนประเภทพระราชเจี๋ย (Chieh) และ
 โจรจื่อ (Chih) ในระคับสูงสุดมีคนประเภท เซง (Tseng) และสือ
 (Shih) และมีพวกศิษย์ขงจื้อกับศิษย์ไมจื่อโยธอขึ้นมามากมาย กังนั้น ความ
 พอใจและความโกรธก็เพ่งเล็งซึ่งกันและกันทวยความกลางแกลงใจกัน ความโง่
 กับความฉลาดหลุดออกดวงซึ่งกันและกัน ความปึกและสัจจะก็ให้ร้ายซึ่งกันและกัน
 และโลกก็จมลงสู่ความเสื่อมทราม ไม่มีเอกภาพของชุมชนอันยิ่งใหญ่หลงเหลือ
 อยู่ต่อไปอีก ธรรมชาติที่มีติดตัวกันมาพร้อมกับชะตากกรรมก็ถูกทำลายป่นปี้ ชาว
 โลกละโมภในความรู้ และเครื่องมืออีก 100 สฤตก็ถูกจับทุ่มลงไปสู่ความยุ่งยาก
 มีขวานและเลื่อยสำหรับสลักเสลาสิ่งของ ทัพึกและสายคิงสำหรับปรัมิให้ทรงแนว
 คิง กระจุมทุกและสิ่งสำหรับกระทุ้งให้เป็นโพรง และโลกซึ่งถูกทำให้ยุ่งเหยิงก็ตก
 อยู่ในความสับสนยิ่ง อาชญากรรมเกิดขึ้นเพราะการแทรกแซงด้วยจิมบุนย เช่นนี้
 กังนั้น จึงเป็นอันว่า คนที่สูงล้ำยอมหมอบราบกายแก่ทวยการชอนทนภายใต้กฎ
 เจ้าใหญ่และหนายาฉิก และเจ้าขุนมูลนายซึ่งมีรตมาทั้งหมื่นคั่นกลับหัว เสียจนงาน
 อยู่บนทอแห่งบรรพบุรุษ⁴¹

⁴⁰ยุคกษัตริย์แห่งสามราชวงศ์ ราว 2000 ปีก่อน ค.ศ. ปกครองโดย
 จักรพรรดิเหลียง จักรพรรดิเหยา และจักรพรรดิซุน ซึ่งเป็นแบบฉบับของจักรพรรดิ
 ที่ดีที่สุดในอดีตกาล โดยเฉพาะแบบฉบับในค่านเมตคารธรรม จวงจื่อเป็นผู้คัดค้านค่า
 สอนค่านเมตคารธรรมของขงจื้อซึ่งท่านเห็นว่าเป็นเรื่องเสแสร้งมาตลอด เมื่อจะอ้าง
 ถึงการปกครองที่เสแสร้งครั้งใด จึงอ้างไปถึงยุคสมัยของกษัตริย์สามราชวงศ์ทุกครั้ง
 โดยถือว่านั่นเป็นที่มาของความฉ้อฉลในยุคสมัยของท่าน และหึงถึงแก่ไควว่า เนื้อหา
 ในตอนต่อ ๆ มา ปรากฏชื่อตัวละคร เช่น ทรราชย์เจี๋ย โจรจื่อ ศิษย์ขงจื่อชื่อ
 เซง และสือ และศิษย์ไมจื่อ ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่อยู่ในยุคสมัยของท่านทั้งสิ้น ความที่ยก
 มาอ้างในที่นี้จึงเป็นการบรรยายสภาพการณ์ในยุคสมัยของท่านเอง

⁴¹ Chuang Tzu, The Complete Works of Chuang Tzu,
 tr. Burton Watson, p. 357.

ในโลกปัจจุบัน เพื่อยุติการท้องโหมถึงตายของชุมชนร่วมกัน ผู้ต้องสวมเสื้อคา
 ปุทนต์ทุกจากการท้องโหม เดินขำรอยกันแล้ว ๆ เล่า ๆ และบ้คมีทวกรงจือกับ
 ทวกรงจือก้าวเข้ามาบอกไมบอกมื่อดล้เข้าสู่ใจกลางเวทของการใส่ชื่อและโซ
 ทรวน ทวกรงเขาไปไกลถึงเพียงนี้ และทวกรงเขาไร่ย่างอายปานฉนั้น ช่าง
 ซากจิกสำนักแห่งความละอายยิ่งนัก ใครสามารถทำให้ซาพเจ้าเชื่อใคบางว
 บัญญาแบบปราชญ์นั้น โดยขอเท็จจริงแล้ว มีโซลิมที่คอกยือชื่อสวมค
 มนุษยธรรมและความยุติธรรมนั้น โดยขอเท็จจริงแล้วมีโซการใส่บวงและพันธนาการ
 ของชื่อและโซทรวนเหล่านี้ 42

ตามที่ไคกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า เค้า เค้า จึง และงานนิพนธ์จิวจึงสามารถ
 สะท้อนถึงสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่มีอยู่ในบริบททางประวัติศาสตร์ ใคสมนัยกับชื่อเท็จ
 จริงทางประวัติศาสตร์ในยุคสมัยนั้น และทั้งงานนิพนธ์ทั้งสองเล่มท่างก็แสดงให้ เห็นถึง
 ทรรคระของผู้นิพนธ์ ซึ่งเห็นว่าสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ดังกล่าวนี้เป็น " บัญหา "
 ที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข โดยส่วนนี้ย่อหมายถึงความว่า ปรัชญาเค้าสมนัยแรกเป็น
 ผลิทยลที่เกิดจาก เหตุยลยลคักันในบริบทของสังคมร่วมยุคสมัย

3.2 ปัญหาสากลของมนุษย์

ถ้าอหิวาตกโรคระบาดขึ้นที่ประเทศจีนในยุคปลายราชวงศ์โจว และรัฐบาลใน
 ยุคนั้นไคทรงจ้คักทำเอกสารเผยแพร่วรรคความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและรักษาโรคดังกล่าว
 เราย่อมกล่าวได้ว่าเอกสารเหล่านั้น เป็นผลิทยลที่เกิดจากปัญหาอหิวาตกโรคระบาด
 ในยุคสมัยนั้นโดยตรง แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่า ตำราทางการแพทย์จีนในยุคปลาย
 ราชวงศ์โจวทุกเล่มเป็นผลิทยลที่เกิดขึ้นจากปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะแม้จะ
 ไม่มีปัญหาเรื่องอหิวาตกโรคระบาด แต่คนจีนในยุคนั้นก็ยังต้องเผชิญกับโรคภัยไข้เจ็บอีก

42
 Ibid.

นานาชนิก และคำรพาททางการแพทย์ที่มีเนื้อหาครอบคลุมถึงโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ อย่างกว้างขวางก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีเมื่อเปรียบเทียบกับเรื่องที่ยกขึ้นมาเป็นตัวอย่างนี้แล้ว เค้า เก่อ จึง และงานนิพนธ์จวงจื่อก็เปรียบได้กับตำราทางการแพทย์ทั่วไป ซึ่งกล่าวถึงอทิวิาทกโรคและโรคร้ายไข้เจ็บชนิดอื่น ๆ ด้วย กล่าวคือ ทั้ง เค้า เก่อ จึง และงานนิพนธ์จวงจื่อเป็นผลงานที่เกิดขึ้นในประเทศจีนในยุคปลายราชวงศ์โจว ซึ่งมีปัญหาชั้นวิกฤตในด้านการเมืองการปกครอง แม้ผลงานทั้ง 2 เอมจะให้ความสนใจแก่ปัญหาทางการเมืองการปกครองในยุคสมัยนั้น แต่ก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาทั่วไปของมนุษยชาติโดยส่วนรวมด้วย ดังนั้น จึงไม่อาจกล่าวได้ว่า เค้า เก่อ จึง และงานนิพนธ์จวงจื่อเป็นผลงานที่เกิดจากปัญหาของสังคมจีนในยุคสมัยนั้นแต่เพียงประการเดียว แต่ควรจะต้องถือว่าเป็นผลงานที่เกิดจากปัญหาสากลของมนุษยด้วย

ในทวณะของเหลาจื่อและจวงจื่อหรือที่เพื่อนมนุษย์ร่วมสังคมและยุคสมัยเดียวกันกับท่าน ต่างประสมกับความทุกข์ยากเดือดร้อนอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการจัดการปกครองนั้น เห็นเรื่องที่ประจักษ์ไ้โดยไม่ต้องสงสัย แต่ในขณะที่เดียวกันท่านไ้ตระหนักด้วยว่า ในท่ามกลางความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการจัดการปกครองนั้น เพื่อนมนุษย์ของท่านยังมีความทุกข์ยากลำบากกายลำบากใจ ชันลึกแ่งอยู่ถ้วนทั่วกัน ผลนี้เป็นปัญหาชั้นมูลฐานอันเป็นปัญหาสากลของมนุษย์ อันเป็นรากฐานของความทุกข์ยากอื่น ๆ ที่จะคิดทามาอีกนานัปการ ข้อเสนอของนักปรัชญาทั้งสองท่าน จึงมุ่งเน้นที่จะรจักรากฐานแห่งปัญหาชั้นมูลฐานนี้เป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็ผลให้ปัญหาอื่น ๆ ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาชั้นมูลฐานนี้พลอยสลายตัวลงทามไปด้วย และเพื่อที่จะเข้าใจความชอนี้ไ้โดยกระจ่างชัด เราควรที่จะเริ่มค้นคว้าการสำรวจปัญหาสากลของมนุษย์โดยสังเขปก่อนที่จะศึกษาถึงทวณะของทั้งสองท่านที่ว่าด้วยเรื่องนี้

3.2.1 การสำรวจปัญหาสากลของมนุษย์

มนุษย์ มีองค์ประกอบทางกายและจิต และโคยที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม (ถ้าสังคมหมายถึงความสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เราจะไม่นับมนุษย์ที่ไม่เคยอยู่ในสังคมเลย) ดังนั้นข้อสำรวจเกี่ยวกับปัญหาสากลของมนุษย์ จึง

ต้องประกอบด้วยการศึกษาทั้งในค่านกายภาพ ค่านจิตภาพ และค่านความสัมพันธ์ทางสังคม

3.2.1.1 บัญญัติทางกายภาพ

ซากฟอสซิลของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า โฮโมซาเปียน (Homo-Sapiens) นี้เป็นเชื้อพันธุ์ชั้นปลายสุดของวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตในอาณาจักรสัตว์ จัดอยู่ในไฟลัมคอรีคาทา อินคัมที่เรียกว่าไพรเมต แม้จะมีช่องแอกค่างในคุณภาพทางสมองระหว่างมนุษย์กับสัตว์อย่างเห็นได้ชัด แต่นอกเหนือจากนี้แล้ว ไม่มีช่องแอกค่างระหว่างมนุษย์กับสัตว์โลกชนิดอื่น ๆ มากนัก

เมื่อผ่าตัดร่างกาย จะพบว่าหัวใจ ลำไส้ ตับ ปอด ไม่แตกต่างไปกว่าสุนัข แมว หรือสิงโตมากนัก กระบวนการทั่วไป เช่น การหายใจ การย่อยอาหาร การสืบพันธุ์ การหดตัวของกล้ามเนื้อ การประสานงานของประสาท หรือคอมไรทอ และกระบวนการทางเคมีและฟิสิกส์ ก็มีความหมายคล้ายคลึงเช่นสัตว์อื่น ๆ ⁴³

⁴³เบคส์ มาร์สตัน, มนุษย์กับธรรมชาติ, แปลโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2523), หน้า 1.

เพราะความละม้ายคล้ายคลึงทางชีวภาพระหว่างมนุษย์กับสัตว์โลกทั่วไปนี้เอง ที่ทำให้มนุษย์กองเบ็ดขี้อายุทางกายภาพร่วมกับสัตว์ ปัญหาที่เห็นได้โดยแจ่มชัดก็คือ ปัญหาเรื่องความชรา และความเจ็บไข้ได้ป่วย อันเป็นกระแสแห่งความเสื่อมลงของ รูปสังขารซึ่งนำไปสู่ความตายในที่สุด แม้กระทั่งสมองซึ่งเป็นองค์การที่มีคุณภาพสูง สุดในอาณาจักรของสัตว์โลกก็หนีไม่พ้นไปจากกระแสแห่งความเสื่อม และความตายที่ว่านี้ ความเจ็บไข้ได้ป่วยและความชราเป็นกระแสแห่งความเสื่อมที่เห็นได้ชัด แต่อันที่จริง กระแสแห่งความเสื่อมนี้มีอยู่ตลอดเวลา และความตายอันเป็นจุดจบที่หลีกเลี่ยงไม่ได้นั้นก็ เป็นเงาค่าที่ตามติดตัวมาตั้งแต่เกิด สมความที่มารัสกันกล่าวไว้ว่า

เราเริ่มเสียชีวิตตั้งแต่เกิด อีตราเจริญเติบโตจะค่อย ๆ ลดลงและจะหยุดเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และสิ่งที่ตามมาก็คือการเสื่อมความสามารถไปทีละน้อย... การทำงานของกลไกในร่างกายลดประสิทธิภาพลงจนในที่สุดจะหยุดทำงาน ⁴⁴

ในท่ามกลางการเกิดและความตายนี้ คือการดิ้นรนเพื่อจะมีชีวิตอยู่ ซึ่งจำเข็นต้องอิงอาศัยปัจจัยในการดำรงชีพ ทั้งนี้มนุษย์จึงมีความต้องการทางชีวภาพ ที่กล่าวถึงกันมากที่สุดก็คือ ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย หรือที่เรียกว่าปัจจัยสี่ อันที่จริงมนุษย์มีความต้องการทางชีวภาพในค่านอื่น ๆ มากกว่านี้ เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ และความชื้นที่เหมาะสม เป็นต้น แต่ที่เน้น กล่าวกันถึงปัจจัยสี่นั้นเป็นเพราะปัจจัยสี่เป็นสิ่งที่ต้องใช้ความพยายามในการที่จะจัดหา มา มากกว่าปัจจัยอื่น ๆ เช่น แสงสว่าง อุณหภูมิ และความชื้น

ความต้องการทางชีวภาพเหล่านี้ จำเป็นต้องได้รับการตอบสนอง เช่น เมื่อหิวก็ต้องกิน เมื่อกระหายก็ต้องดื่ม ความต้องการนั้นอันที่จริงก็เป็นความดิ้นรน ในตัวเอง หรือเป็นเวทนาในระดับหนึ่งอยู่แล้ว หากไม่ได้รับการตอบสนองอย่าง เพียงพอ ก็ย่อมเป็นความดิ้นรน หรือเป็นเวทนาในระดับที่แก่กล้ายิ่งขึ้น เช่น ความ

⁴⁴ Ibid., p. 91.

ธรรมดาอันเนื่องมาจากความหิว ความกระหาย ความร้อน ความหนาว ซึ่งอาจนำไปสู่ความเจ็บไข้ได้ป่วย และแม้ถึงที่สุดก็อาจเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตายได้ ความจำเป็นทางชีวภาพที่เป็นปัญหาสากลเช่นนี้ มนุษย์จึงปรารถนาที่จะอยู่ดีกินดี เพื่อยังอิทธิภาพทางกายให้อยู่รอดปลอดภัยได้ ความหิว ความกระหาย ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความต้องการความปลอดภัย หรือแม้กระทั่งความตายนั้น เป็นปัญหาสากลของมนุษย์ แต่ความอหอยากยากแค้น โรคภัยไข้เจ็บบางประเภท อุมิตีเหตุบางอย่าง และความชราแคลนบางชนิดไม่ใช่ปัญหาสากลของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกคนไม่จำเป็นต้องอหอยาก ไม่จำเป็นต้องทรมาณด้วยกาโรค ไม่จำเป็นต้องกายด้วยอุมิตีเหตุรตนกัน และไม่จำเป็นที่จะต้องชราแคลนอากาศบวิสุทธิ สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับคนทุกคนหรือสังคมทุกสังคม แต่เกิดขึ้นกับคนบางคน สังคมบางสังคม และในบางยุคบางสมัย

ควรเข้าใจว่า ปัญหาเฉพาะตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็คือ ย่อมมีพื้นฐานมาจากปัญหาเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย และความต้องการอันมีอยู่ท่ามกลางระหว่าง การเกิดและตายอันเป็นปัญหาสากลของมนุษย์ทั้งสิ้น เช่น ถ้ามนุษย์ไม่มีการเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นรากฐาน ก็จะไม่มปัญหาเรื่องโรคระบาดต่าง ๆ ถ้ามนุษย์ไม่มีการตาย ก็จะไม่มปัญหาเรื่องอุมิตีเหตุเครื่องบินตก หรือถ้ามนุษย์ไม่มีความหิวกระหาย ก็จะไม่มปัญหาเรื่องความอหอยาก และแม้มนุษย์จะพ้นภัยจากอหิวาตกโรค อุมิตีเหตุเครื่องบินตก หรือความอหอยากไม่ได้ แต่มนุษย์ก็ยังมีปัญหาเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และความต้องการอันมีอยู่ท่ามกลางระหว่างการเกิดและการตาย อันเป็นปัญหารันพื้นฐานหรือปัญหาสากลอยู่ดวนทั่วทุกตัวคน

3.2.1.2 ปัญหาทางจิตภาพ

จิตของมนุษย์คืออะไร? คาโกเบิร์ต คี. รูนส์ ใคินยามไว้ว่า

จิต (mind) ของคนแต่ละคนก็คือตัวคน (self) หรือผู้ทำหน้าที่ (subject) เกี่ยวกับการรับรู้ ความทรงจำ การจินตนาการ ความรู้สึก ความคิด เหตุผล เจตนาจาง าสา และทำหน้าที่สัมพันธ์กับอวัยวะทางร่างกาย ⁴⁵

⁴⁵ Dagobert D. Runes, Dictionary of Philosophy

(New Jersey: Littlefield, Adams & Co., 1961) p. 198.

ปัญหาทางจิตภาพของมนุษย์เป็นเรื่องที่กว้าง เพื่อความสะดวกในการสำรวจ ปัญหาเหล่านี้ จะโคจรอ่าวถึงแค่เฉพาะปัญหาหลัก ๆ ที่เห็นได้ชัด ซึ่งจำแนกได้เป็นสอง ประการ คือ ปัญหาทางความรู้สึกและอารมณ์ กับปัญหาทางความคิด

๑. ปัญหาทางความรู้สึกและอารมณ์

ปัญหาทางความรู้สึกและอารมณ์เป็นปัญหาขั้นพื้นฐานที่เห็นได้ชัด เพราะเกิดขึ้น ไล่ทั่วไปในชีวิตประจำวันของทุกคน นับตั้งแต่ที่มนุษย์ทุกคนเจริญเติบโตขึ้นมา ต่างก็เคย ได้รับความสุขความพอใจจากสิ่งต่าง ๆ มาไม่มากนักน้อย ความสุขความพอใจที่ว่านี้อาจ จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือความสุขความพอใจในส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ความรู้ สึกที่ไ้รับจากรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสที่น่าปรารถนา และความสุขความพอ ใจในส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความรู้สึกที่ไ้รับจากเกียรติยศ ชื่อเสียง ความรัก และความเคารพยกย่อง เป็นต้น เมื่อมนุษย์ไ้สัมผัสกับความสุขความพอใจเหล่านี้ ในทางหนึ่งก็พยายามไขว่คว้าสิ่งเหล่านี้เอาไว้กับตัวเองให้ไ้มากที่สุดและยาวนานที่สุด และ ในอีกทางหนึ่งก็พยายามผลักดันสิ่งตรงกันข้ามที่ไม่น่าปรารถนาออกไป จะเห็นไ้ว่าความ พยายามทั้งในทางที่จะรับเอาแต่ส่วนที่น่าพึงพอใจเข้ามา และในทางที่จะผลักดันส่วนที่ ไม่น่าพึงพอใจออกไปนี้ มีศูนย์กลางอยู่ที่ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวคน (self) ความคอง การที่จะยอมรับความพึงพอใจ ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ความรู้สึกเกี่ยวกับตัวคนอื่นแตกต่าง ออกไปจากผู้นั้นเอง ที่ทำให้มนุษย์ต้องระหกระเหินไปในทะเลแห่งความรักและความซิง ความดีใจและความเสียใจ ความสมหวังและความผิดหวังอย่างโคกเคี้ยวอ่าวว่าง และ ไม่มั่นคงปลอดภัย ยิ่งมนุษย์รู้สึกโคกเคี้ยวและไม่มั่นคงปลอดภัยมากเท่าใด ก็คั่นรนเพื่อ ปกป้องตนเองมากขึ้นเท่านั้น และบ่อยครั้งที่การคั่นรนในลักษณะเช่นนี้ ไ้ก่อให้เกิด ความกระทบกระทั่งเือนต่อความมั่นคงปลอดภัยของผู้อื่นอันเป็นที่มาของความขัดแย้ง ซึ่ง ส่งผลให้แต่ละคนรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัยยิ่งขึ้น และคั่นนั้นมนุษย์จึงคกอยู่ในอาณาจักรแห่ง ความกลัวซึ่งเป็นทุกข์อย่างยิ่ง

2. ปัญหาทางความคิด

ปัญหาทางความคิดเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปัญหาทางความรู้สึกและอารมณ์
 ใจโดยตรง เนื่องจากมนุษย์รักสุขและเกลียดทุกข์ มนุษย์จึงต้องใช้สติปัญญาคือความคิด
 และเหตุผลในการแก้ไขปัญหามาของชีวิตเพื่อที่จะเพิ่มความสุขให้มากขึ้น และลดทอน
 ความทุกข์ให้น้อยลง นี่คือวิธีการแก้ปัญหาโดยทั่วไป

อย่างไรก็ตาม ในหลาย ๆ กรณีเมื่อมนุษย์ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหามาของ
 ชีวิต มนุษย์ไม่เพียงแต่จะตั้งคำถามว่าจะแสวงหาความสุขได้อย่างไร ที่ไหน และ
 เมื่อไรเท่านั้น ยังตั้งคำถามต่อไปว่าความสุขคืออะไร หรือมีชีวิตอยู่เพื่ออะไรด้วย
 นี่คือการแสวงหาความหมายและคุณค่าของชีวิต แม้มนุษย์ส่วนมากจะหมกมุ่นอยู่กับการ
 คอบสนองความพึงพอใจมาวันหนึ่ง ๆ แต่ก็ยังมีอีกไม่น้อยที่เห็นว่า ชีวิตทั่ว ๆ ไปที่
 เวียนว่ายอยู่ในเรื่องของการคอบสนองความพึงพอใจเป็นเรื่องที่ไร้แก่นสาร
 วิลเลียม เชกสเปียร์ (ค.ศ. 1564 - 1616) กวีชาวอังกฤษจะเป็นผู้ที่ตระหนักถึง
 เรื่องนี้เป็นอย่างดี ท่านได้กล่าวว่

ชีวิตก็เป็นแค่เพียงเงาที่กำลังเกิน เป็นนิกแสกงที่น่าสงสาร
 ซึ่งวางแผนและคั้นรอนอย่างเสียเวลาไปอยู่มนเวที
 และแล้วก็ไม่ได้ยินอะไรอีกต่อไป มันเป็นเพียงนิทาน
 ซึ่งเล่าขานโดยคนปัญญาอ่อน เติมไปด้วยศัพทสำเนียงและความรุนแรง
 โดยหาสาระมิได้⁴⁶

ชีวิตนั้นมีทั้งความสุขและความทุกข์ ในวิถีชีวิตของคนทั่วไปดูเหมือนว่าเฉพาะ

⁴⁶ William Shakespeare "Macbeth" in An Introduction
of Philosophy through Literature, ed. Robert C. Baldwin &
 James A.S. Mc Peek (New York: The Ronald Press Company,
 1950), p. 284.

ความคับแค้นใจ ความโศกเศร้าและความผิดหวัง ซึ่งเป็นคุณลักษณะในแง่ลบเท่านั้น ที่เป็นปัญหาของชีวิต ส่วนความวิตกกังวล ความเกษมสำราญ และความสมหวัง ซึ่งเป็นคุณลักษณะในแง่บวกมิได้เป็นปัญหาแต่อย่างใด แต่สำหรับผู้แสวงหาความหมาย และคุณค่าของชีวิตแล้ว ทรายโคที่ยังไม่รู้จักตัวเองได้อย่างเพียงพอ สิ่งต่าง ๆ เหล่า นั้นไม่มีความหมาย และชีวิตก็ยังคงเป็นความมืดมอกที่ไร้สาระ เมดส ปาสกาล (ค.ศ.1623 - 1662) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า

เมื่อข้าพเจ้าได้เห็นความมืดมอกและเคราะห์กรรมของมนุษย์ เมื่อข้าพเจ้าได้พิจารณาถึงจักรวาลที่เจียมจันทั้งจักรวาล และมนุษย์ซึ่งหลุดอยู่ในมุมมืดของจักรวาล โดยไม่รู้ว่ใครเป็นผู้นำตัวเขามาไว้ที่นั่น ไม่รู้ว่าเขาเกิดมาเพื่อทำอะไร และไม่รู้ว่อะไรจะเกิดขึ้นกับเขาเมื่อเขาตาย รวมทั้งอวิชชาของตนเอง ข้าพเจ้าเริ่มกระหนก ประหนึ่งคนที่ถูกนำไปสู่เกาะแห่งทะเลทรายที่นาสซิงกัว ในขณะที่กำลังหลับ และจะตื่นขึ้นมาโดยไม่รู้ว่ตัวตัวเองอยู่ที่ไหน และทั้งไม่มีหนทางที่จะหนีคาว 47

ในที่สุดแล้ว ไม่มีใครที่จะให้คำตอบเกี่ยวกับความหมายของชีวิตให้เป็นที่พอใจของทุก ๆ คนได้ เพราะคุณค่าของชีวิตไม่ใช่สภาวะปรนัยเชิงวิทยาศาสตร์ แต่ละคนต้องแสวงหาความหมายของชีวิตให้แก่ตนเองและคำตอบของแต่ละคนนั้นเองที่จะเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมว่าจะแสดงออกมาในทางที่โอบอ้อมอารีหรือโหดร้ายเห็นแก่ตัว สุภาพหรือกั๊กหะ อหิงสาหรือวิหิงสา และทั้งหมดนี้ ย่อมกระทบถึงความเป็นอยู่ของผู้คนรอบข้างไม่ว่าจะในทางกายภาพหรือจิตภาพ ไม่มากนักน้อย

3.2.1.3 ปัญหาทางสังคม

สังคมไม่ใช่ที่ที่ปัจเจกชนอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพราะสังคมไม่ใช่สถานที่ และทั้งไม่ใช่ผลรวมของปัจเจกชนที่อยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เพราะปัจเจกชนก็

47 Ibid., pp. 11-12.

คือคนแต่ละคนซึ่งไม่อาจนำมาทดสอบรวมกันได้ ถ้าเช่นนั้นสังคมคืออะไร สังคมคือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างปัจเจกชน และนั่นที่เรียกว่า ความสัมพันธ์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปัจเจกชนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดังนั้นปัญหาทางสังคมจึงหมายถึงปัญหาของปัจเจกชนแต่ละคนที่มีความสัมพันธ์ต่อกันนั่นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้โดยเนื้อแท้แล้วปัญหาทางสังคมจึงไม่อาจจะแยกออกจากปัญหาทางกายภาพและทางจิตภาพของปัจเจกชนดังที่กล่าวมาแล้วได้โดยสิ้นเชิง

เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันหรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน การกระทำของแต่ละคนย่อมส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันไม่มากนักเลย ถ้าปัจเจกชนแต่ละคนถือเอาประโยชน์ของตนเองเป็นใหญ่โดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่จะตกถึงผู้อื่น ปัญหาทางสังคมก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นมนุษย์จึงต้องศึกษาหาหนทางที่จะจัดรูปแบบหรือระเบียบของความสัมพันธเพื่อให้เกิดอุปถัมภ์ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในสังคมนั้นให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทว่า " ความดี " เป็นคุณค่าทางจริยะ ไม่ใช่สภาวะปรนัยในทางวิทยาศาสตร์ จึงค้างคางคนค้างเต็นดิคแยกกันไป สุดท้ายแล้วแต่ละคนมีทรรศนะเกี่ยวกับความหมายของชีวิตอย่างไรก็จะเสนอภาพของสังคมในอุดมคติให้สอดคล้องกับทรรศนะของคนเช่นนั้น ในที่สุดก็ยังไม่มียุคสมัยของสังคมในอุดมคติใดที่จะเป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ทั้งโลก และดังนั้น รูปแบบของความสัมพันธทางสังคมที่ดีที่สุดเป็นเช่นไร จึงยังเป็นปัญหาสากลสำหรับมนุษย์

แน่นอน มนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด สมัยใด มีความแตกต่างในค่านิยม อายุ ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา และคุณสมบัติอื่น ๆ มากน้อยเพียงใดก็ตาม ย่อมต้องประสบกับปัญหาทั้งที่มีอยู่ในปริบททางสังคมของตนเอง และทั้งที่เป็นปัญหาสากลของมนุษยชาติ ก็แต่ละปัญหาทางกายภาพ จิตภาพ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ปรากฏในปริบททางสังคมของสังคมใด ๆ และในยุคสมัยใด ๆ ก็ความ ย่อมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาสากลของมนุษย์ที่มีอยู่แล้วในหมู่มนุษยชาติทั้งปวงนั่นเอง

3.2.2. ปรัชญา คำสมัยแรกกับมิชชันนารีของมนุษย

วิกฤตการณ์แห่งความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนซึ่งเป็นผลอันเนื่องมาจากความล้มเหลวในการจัดระเบียบการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดมั่นในวิหิงธรรมหรือการใช้ความรุนแรงและความฉ้อฉลทุกรูปแบบเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจของผู้ปกครองนั้น จะคลี่คลายลงได้ก็แต่ด้วยการแก้ไขเปลี่ยนแปลงวิถีแห่งการปกครองรัฐเสียใหม่ นี่เป็นเหตุผลสามัญที่ทั้งเหล่าเชื้อและจวงจื่อต่างก็กระตือรือร้น และคังนั้นเนื้อหาส่วนใหญ่ของงานนิพนธ์ทั้ง 2 เล่ม จึงเป็นไปเพื่อการวิพากษ์วิถีแห่งการปกครองรัฐในยุคสมัยนั้นอย่างไม่มีชิ้นดี แต่ข้อวิพากษ์ของท่านนั้น หากมีความมุ่งหมายในอันที่จะปลุกเร้าพลังประชาชนเพื่อการล้มล้างอำนาจธรรมของผู้ปกครองแผ่นดินแต่อย่างใดไม่ ทั้งเหล่าเชื้อและจวงจื่อต่างก็ไม่เห็นชอบด้วยกับการใช้ความรุนแรงเพื่อขบถโค่นล้มความรุนแรง เพราะนั่นรังแต่จะเพิ่มพูนความรุนแรงซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเกิดความทุกข์ยากเดือดร้อนมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งกว่านั้น แม้แต่วิถีแห่งความสุภาพอ่อนน้อมซึ่งเป็นคุณความดีโดยนัยคำสอนของขงจื่อ นักปรัชญาเก่าทั้ง 2 ท่านก็ยังเห็นว่าเป็นวิถีทางที่เข้าไม่ถึงความจริงในชั้นลึก และคังนั้นจึงไม่อาจจะเอาชนะความชั่วร้ายที่มีอยู่ในโลกได้ การที่จะเอาชนะความชั่วร้ายที่มีอยู่ในโลกได้มีอยู่ทางเดียว ก็มนุษยแต่ละคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือประชาชนธรรมดาสามัญก็ตาม จำเป็นต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้หยั่งเห็นถึงความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย อันเป็นคุณสมบัติสากลที่เชื่อมโยงมนุษยและสรรพสิ่งเข้าไว้ด้วยกัน และเมื่อนั้นมนุษยก็จะหันไปเสียใจจากหมอกฝ้าแห่งความไม่รู้และความประหลาดที่เป็นมายาสาโดยอันวัชระธรรม เสกสรรปั้นแต่งให้มาจนเป็นความเคยชินที่มีอยู่โดยไม่รู้ตัว นี่เป็นการหวนคืนสู่อาณาจักรแห่งความรู้เท่าทันตัวเองในโลกแห่งธรรมชาติที่เรียบง่าย ในความตระหนักถึงธรรมชาติดั้งเดิมที่บริสุทธิ์และเรียบง่าย อันเป็นคุณสมบัติสากลและเป็น เครื่องชี้ชัดถึงความเสมอภาคที่แท้จริงระหว่างเพื่อนมนุษยด้วยกันนี้ ความรู้สึกแยกเขาแยกเราซึ่งเป็นมูลรากแห่งความเห็นแก่ตัวได้มอดมลายไป ผู้ปกครองที่บรรลุถึงความตระหนักถึงเช่นนี้ย่อมไม่เหยียดเบียนประชาชน ส่วนประชาชนเล่า ก็จักรักใคร่ปรองคองกันโดยสายใยแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยมีองค์ความมุ่งมั่งคั่งด้วยกฎหมายหรือพันธนาการแห่งการให้รางวัลและให้โทษ

จึงเป็นที่แน่ชัดว่า กระบวนการในการแก้ไขปัญหามนุษย์อย่างจุกจิกถกถอน โคนนี้ จำต้องเริ่มต้นด้วยการตระหนักถึงข้อเท็จจริงแห่งปัญหาที่มีอยู่ทั้งหมด นั้นหมายความว่า นอกจากปรากฏการณ์อันรุนแรงที่เห็นอยู่เฉพาะหน้าในสังคมการเมืองยุคนั้นแล้ว เราจำเป็นต้องรู้ตระหนักถึงปัญหาขั้นพื้นฐานที่มนุษย์แต่ละคนต่างก็มีอยู่ร่วมกันหรือปัญหาสากลของมนุษย์ด้วย เมื่อรู้ตระหนักในข้อเท็จจริงแห่งปัญหานี้แล้วเท่านั้น จึงจะสืบหาสาเหตุแห่งปัญหา และแนวทางการดำรงชีวิตอันเป็นที่ยุติแห่งปวงปัญหาได้

คามทรศนะของชาวโลกทั่วไป ดูเหมือนว่าการแสวงหาความสุขความพอใจ ทั้งในแง่เนื้อหนังและในทางอารมณ์จะเป็นวิถีชีวิตที่นิยมประพฤติกฎปฏิบัติกันโดยทั่วไปโดยปราศจากความลึงเลสงสัยถึงคุณค่าที่แท้จริงแห่งการประพฤติกฎปฏิบัติเช่นนั้น แต่คนก็คิดฝ่ายเท่าหาได้มีความยกย่องเชิดชูในวิถีเช่นนี้ไม่ ความลึงเลสงสัยในคุณค่าที่แท้จริงของการประพฤติกฎปฏิบัติ เช่นนี้ปรากฏชัดในข้อวิพากษ์ของจวงจื่อดังต่อไปนี้

ความสุขสมบูรณ์จะหาพบได้ในโลกหรือไม่เล่า มุคคผลที่สามารถพอใจในชีวิตมีหรือไม่ หากว่ามีแล้ว พวกเขาได้กระทำอะไรกันบ้าง พวกเขานิยมชมชอบสิ่งใด หลีกเลียงสิ่งใด วางใจ ยอมรับ ยึดมั่น ชอบ และไม่ชอบอะไร สิ่งในโลกยกย่องใดแก่ ความมั่งคั่ง ตำแหน่ง อายุที่ยืนนาน และดูความดีในจิตใจ สิ่งในโลกชื่นชมใดแก่ ความสะอาดสวยงาม อาหารที่ ๆ เสื้อผ้าที่ประณีต ความสวยงาม และคนศรี สิ่งในโลกไม่ยกย่องใดแก่ ความยากจน ฐานะที่ต่ำต้อย ความมีอายุสั้น และความประพฤติกชั่วร้าย สิ่งในโลกไม่ชื่นชมใดแก่ ความไม่สะอาดสวยงามทางกาย ความซากแกล่นอาหารที่ ๆ เสื้อผ้าที่ประณีต ความสวยความงามเพื่อปรนเปรอตา และคนศรีเพื่อปรนเปรอหู เมื่อมนุษย์ไม่ได้รับสิ่งเหล่านี้ เขาจะเป็นทุกข์อย่างยิ่ง ทว่า ทรศนะที่เป็นไปเพื่อกายนี้เป็นเรื่องโง่

บุคคลที่มั่งคั่ง ทรากคร่ำทำงานหนักและสั่งสมเงินทองไว้มากเกินวิสัยสามารถที่จะใช้ ก็ควยทรศนะที่เป็นไปเพื่อกายนี้เป็นเรื่องเกินพอดีมิใช่หรือ
ข้าราชการมีตำแหน่ง ทรากคร่ำในยามกลางคืน เพื่อให้อุถึงจุดหมายสูงสุดของคน ก็ควยทรศนะที่เป็นไปเพื่อกายนี้เป็นเรื่องที่ผิดเพี้ยนไปชั่วเขามิใช่หรือ 48

48 Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles, ch. 13., p. 172.

ในทางพุทธศาสนาได้กล่าวถึงโลกธรรมไว้ ๘ ประการ แบ่งเป็นโลกธรรม
ฝ่ายที่น่าพึงพอใจ ๔ ประการ (อภิวรรณ ๔) ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ
และฝ่ายที่ไม่น่าพึงพอใจอีก ๔ ประการ (อนภิวรรณ ๔) ได้แก่ การเสื่อมลาภ
เสื่อมยศ หูร และนินทา สิ่งในโลกยกย่องและสิ่งในโลกไม่ยกย่องซึ่งที่จวงจือกล่าวไว้
ก็คือเรื่องของโลกธรรม ๘ ประการนั่นเอง ความมั่งคั่งเปรียบด้วยลาภ ตำแหน่ง
เปรียบด้วยยศ อายุที่ยืนนานเปรียบด้วยสุข และคุณความดีเปรียบด้วยสรรเสริญ นี่คือ
โลกธรรมฝ่ายอภิวรรณ ส่วนฝ่ายอนภิวรรณก็คือโลกทางฝ่ายตรงข้าม ได้แก่ ความ
ยากจนซึ่งเปรียบด้วยการเสื่อมลาภ ฐานะที่ต่ำค้อยเปรียบด้วยการเสื่อมยศ ความมี
อายุสั้นเปรียบด้วยหูร และความประทุพที่ชั่วร้ายเปรียบด้วยนินทา

เหตุใดความมั่งคั่ง ตำแหน่ง อายุที่ยืนนาน และการประทุพที่จึงเป็นสิ่งที่
โลกยกย่อง? เหตุผลที่จวงจือได้แสดงไว้ นั้นเข้าใจได้โดยง่ายเพราะสิ่งเหล่านั้นนำมา
ซึ่งความสะดวกสบาย อาหารดี ๆ เสื้อผ้าที่ประณีต ความสวยความงามที่สบายตา
และคนบริที่เสนาะชู ส่วนความยากจน ความต่ำค้อย อายุที่สั้น และความประทุพ
ที่ชั่วร้าย คืออุปสรรคที่จะขวางกั้นมิให้บรรลุถึงความสุขความพอใจดังกล่าวนั้น

กิเลสตัณหาเป็นเรื่องที่ไม่รู้จักอิ่ม กังนัมนุญจึงกินร่นไปอย่างไม่รู้จักหยุดเพื่อ
พอกพูนโลกธรรมฝ่ายอภิวรรณให้ไ้มากเข้าไว้จนกลายเป็นความครากคร่า หรือความ
กระเสือกกระสนที่เกินเลย และเมื่อเป็นเช่นนี้จวงจือจึงได้หึงคำถามไว้ว่า " ความ
สุขสมบูรณ์จะหาพบได้ในโลกหรือไม่เล่า ? " คำตอบคือ " ไม่ " โดยได้ยืนยันไว้
ว่า

คนเราเกิดมาเพื่อที่จะทุกข์ และเรื่องที่น่าเศร้าสำหรับคนเหล่านั้น
(ที่กระเสือกกระสนกินร่นจนเกินเลย - ยูแปด) ก็คือ ความมีอายุยืนนานซึ่ง
ประกอบไปด้วยความโง่เขลา นั้น หมายถึงเพียงการยืคเวลาทนทุกข์ออกไปเท่านั้น 49

ข้อความที่ว่า " คนเราเกิดมาเพื่อทุกข์ " ในที่นี้ควรเป็นที่เข้าใจว่า
จงจ้อกล่าวถึงในปริบททางกายภาพเท่านั้น เป็นที่แน่ชัดว่า ร่างกายของคนเรามี
ธรรมชาติที่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย และช่วงต่อระหว่างการเกิดและการตายนั้น
ก็คือ เวทนาอันเนื่องมาจากความต้องการในทางชีวภาพซึ่งจำเป็นต้องได้รับการตอบสนอง
แต่ก็ไม่ไร้กระทำกันอย่างเกินเลย ถ้าทั้งร่างกายก็ต้องทนทุกข์อยู่แล้ว การ
ระเหิดกระแสนั้นที่มากเกินไปก็จะเป็นการซ้ำเติมตนเองให้ยิ่งต้องทรมานมากขึ้น
เท่านั้น เหล่าจึงเป็นอีกท่านหนึ่งที่ตระหนักในความข้อนี้ดี ท่านได้เตือนอยู่เสมอให้
ทุกข์ในที่ควรหยุด

การรินน้ำจนล้นถ้วยแก้ว
สูญทุกข์ในเวลาไม่ได้
ล้มความจนคมที่สุด
ความจะอยู่ไม่นาน
ถ้าห้องของท่านเต็มไปด้วยทองและหยก
ท่านจะรักสามันไว้ไม่ได้นาน
การหยิ่งในเกียรติและความมั่งคั่ง
เป็นเหตุแห่งความพินาศ
รู้จักหยุดรู้จักพอเมื่อเสร็จงาน
นั้นแหละเป็นวิถีแห่งสวรรค์ 50

จงจ้อกล่าวว่า " ความหิว ความกระหาย ความรู้สึกหนาวและร้อน
เป็นทัศนนาการที่มีอยู่ในวิถีชีวิต " 51 นี้คือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาในทางรูปสังขาร
ของมนุษย์ซึ่งเป็นไปโดยกฎธรรมชาติแห่งการเจริญเติบโตและการเสื่อมอันหลีกเลี่ยงไม่ได้

⁵⁰ วัชรสมุทตย กบิลสิงห์, คัมภีร์เต๋าฉบับสมบูรณ์, (เต๋า เต๋อ จิง บทที่ 9)
หน้า 79.

⁵¹ Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles, p. 196.

ขมปีไม่ทวนคืน เวลาไม่อาจยิ่งหยุค ความสืบเนื่องและความเชื่อม
 ถอย ความเจริญเติบโต ความเต็มและความวางนั้น คำเนินไปเป็นวัฏจักร...
 สิ่งที่เรากระทำก็คือปล่อยทุกสิ่งไปเปลี่ยนแปลงไปด้วยตัวมันเอง 52

ดังนั้น แม้รูปสังขารจะเต็มไปด้วยพันธุนาการจากเวทนาและถึงแก่แตกสลาย
 ไปในที่สุด นี่เป็นสิ่งที่เราเพียงแต่ต้องยอมรับ และปล่อยให้มันเป็นไปตามธรรมชาติ
 การคืนรนเพื่อชีวิตจนเกินไปถึงทวนหรือการฆ่าตัวตายก็ตาม ล้วนไม่ใช่วิถีของธรรมชาติ
 ธรรมชาตินั้นได้ให้ร่างกายแก่เรามาพร้อมด้วยพลังซึ่งสามารถทรากคร่าได้ในวินาทีหนึ่งและ
 ได้ให้ความเชื่อมสภาพมาในอีกวินาทีหนึ่งโดยวิถีทางที่สมเหตุสมผลอยู่ในตัว ทั้งคำอธิบายของ
 จวงจื่อที่ว่า

จักรวาลให้ร่างกายแก่ข้าพเจ้าเพื่อให้ต้องแบกรับ ให้ชีวิตแก่ข้าพเจ้าเพื่อให้
 ต้องทนทรากคร่า ให้ความชราเพื่อให้ได้หยุดพัก และได้ให้ความตายมาเพื่อให้
 ได้พักผ่อน 53

ปัญหาทางกายภาพของมนุษย์นั้น คือกระบวนการแห่งความเปลี่ยนแปลงที่
 ธรรมชาติได้แก้มปัญหาไว้ให้ในตัวของมันแล้ว การยอมรับของความต้องการตามความเป็น
 นั้นเป็นเรื่องที่ต้องยอมรับ และในความตระหนักและยอมรับในกระบวนการที่เป็นไปตาม
 ธรรมชาตินั้น ในที่สุดแล้วก็เป็นเรื่องของจิตใจ มนุษย์จะมีปัญหามากหรือน้อยอยู่ที่ตรงนี้
 ดังนั้น รากฐานที่แท้ของปัญหาของมนุษย์ก็คือ ปัญหาในทางจิตภาพนั่นเอง

จิตใจของสามัญชนซึ่งมิได้หยั่งเห็นถึงสัจภาพสูงสุดที่เรียกว่าแท้ ซึ่งเป็น
 ธรรมชาติดั้งเดิมของสรรพสิ่งในจักรวาลนั้น ไม่อาจที่จะเข้าถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียว
 กันระหว่างตนเองกับผู้อื่น ในความแตกต่าง ระหว่างตัวเรากับตัวเขานั้น ก่อให้เกิด

52 Wing-tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy,
 P. 206.

53 Ibid., p. 194.

ความรู้สึกโลกเกี่ยว ไม่มั่นคง และคังนั้นจึงระหกระเหินไปกับทะเลแห่งชีวิตที่ก่อ
กระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนเอง ซึ่งท้ายที่สุดแล้วก็ได้รับแต่ความเหินห่างจาก
ความนิโคหวังมากกว่าที่จะสมหวัง จวงจื่อไค้แสดงให้เห็นถึงความระหกระเหินที่มีอยู่
ในจิตใจของผู้คนไว้ดังนี้

ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นั้นมีการกระการและวางแผน และในชีวิต
ประจำวันก็มีการต่อสู้กันระหว่างจิตกับจิต มีความสูงเส่งสย มีการปิกมั่งและ
ความไม่เบิกเผย ความหวาดวิตกเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานไม่
หยุดหย่อน และความหวาดวิตกที่รุนแรงก่อให้เกิดความกลัวไม่มีที่สิ้นสุด จิตของมนุษย์
บางทีเหล่านั้นเป็นประหนึ่งหอกหลาวที่พุ่งซัดออกไป เพื่อคัดค้านความถูกต้องความนิโคทาง
อำเภอใจ บางทีเหล่านั้นเป็นประหนึ่งกรวยประหมัดที่มั่นคง เพื่อยืนยันสิทธิของตนเอง
บางทีเหล่านั้นสลายประหนึ่งการอ้างทำสายในฤดูใบไม้ผลิและฤดูหนาว บางทีเหล่านั้น
ตกจมอยู่ในความสุขจากประสาทสัมผัสจนดูไม่กิน และบางทีเหล่านั้นก็คึกคักอยู่ในนิสัย
ของคนซึ่งเป็นประหนึ่งทอระบายนำอันเกาคร่า ไกลกาย และไม่อาจหันคืนชีพขึ้น
ความปิกมั่งก็กับความโกรธ ความเศร้ากับความสุข ความวิตกและความวันท
ความโลเลกับการกำหนดแผน ความรุนแรงกับความเฉื่อยเฉย ความเสเพล
และความฟุ้งซ่าน เหล่านี้เข้ามาสู่เราประหนึ่งเสียงเพลงจากขลุ่ยหรือเป็นเสมือน
หนึ่งคอกเห็ดที่บานโผล่มาจากที่ชื้นแฉะ 54

ทั้งหมดนี้ มีที่มาจากความรู้สึกแยกเรามาแยกเขานั้นเอง และในที่สุดแต่ละคน
จึงเหลือแต่ความคึกคักในอัคราที่โคกเกี่ยว จวงจื่อไค้ว่า " ถ้าไม่มีผู้อื่นก็ไม่มีตัวเรา
ถ้าไม่มีตัวเรา ก็ไม่มีตัวคนของผู้อื่นที่จะแบ่งแยกความแตกต่าง " 55 และเหล่าจื่อก็เห็น
ตรงกันว่า ปัญหาทั้งหลายเกิดจากการแยกเรามาแยกเขา ท่านกล่าวว่า " ที่ฉันมีความ
ยากลำบากก็เพราะฉันมีตัวคน ถ้าฉันไม่มีตัวคน แล้วฉันจะมีความลำบากอย่างไร " 56

⁵⁴ Fung Yu-lan, Chuang Tzu: A New Selected Translation
with an Exposition of The Philosophy of Kuo Hsiang, pp.45-46.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ ฉักรสูมาธย์ กบิลสิงห์, คัมภีร์เต๋าฉบับสมบูรณ์, (เต๋า เกอ จิง บทที่ 13),

ในท้ายที่สุดแล้ว ปัญหาของมนุษย์ไม่ว่าจะมองโดยภาพรวม หรือมองอย่าง
 เน้นเฉพาะลงไปในเรื่องของวิกฤตการณ์ที่มีอยู่ในสังคมการเมืองในยุคปลายราชวงศ์โจว
 ก็ตาม ล้วนมีปัญหาคู่แท้จริงอยู่ที่ปัญหาทางด้านจิตใจ และการแก้ปัญหาที่ถูกจุดก็ต้องกั
 ่งกันกันในที่นี้ ข้อความที่จะยกมาแสดงไว้ท้ายบทนี้คือบทพระสนทนาของนักปรัชญาเก่าทั้ง 2 ท่าน
 พระสนทนาแรกคือพระสนทนาของจวงจื่อซึ่งควรจะถือได้ว่าเป็นข้อสรุปที่ดีที่สุดสำหรับคนทั่วไป
 และพระสนทนาที่สองคือพระสนทนาของเหอจื่อซึ่งควรจะถือได้ว่าเป็นข้อสรุปที่ดีที่สุดสำหรับ
 ผู้ปกครอง

อห่า! ชีวิตมนุษย์ก็เป็นเพียงการหยุดพักชั่วคราวในโรงแรม เราได้รู้แค่
 เพียงสิ่งที่มีอยู่ในประสบการณ์ ที่เหนือจกนั้นหาได้รู้ไม่ เขาสูงกว่าเขาสามารถ
 กระทำในสิ่งที่เขากระทำและไม่สามารถกระทำในสิ่งที่เขาไม่สามารถกระทำเท่านั้น
 แต่มักจะมีสิ่งที่เขาไม่รู้และสิ่งที่เขาไม่สามารถกระทำอยู่เสมอ และการต่อสู้กันรบ
 ในสิ่งที่ไม้อาจจะโคคังใจนี้ มิใช่เป็นมอเกิดแห่งความโศกเศร้าทอกหรือ? 57

เท่าไม่เคยกระทำ แต่กระนั้นก็ไม่มื่ออะไรถูกทิ้งไว้โดยไม่สมบูรณ์
 หากกษัตริย์และขุนนางสามารถรักษา (เท่า) ไว้ได้
 ทุกสิ่งจะเปลี่ยนไปโดยอัตโนมัติ
 เมื่อเปลี่ยนแล้ว ถ้ายิ่งต้องการประกอบกรรม
 ฉันทก็จะแนะนำ ให้ใช้ชีวิตง่ายที่สุด ที่ไม่มีชื่อ
 เรียบง่าย และไม่มีชื่อ เป็นอิสระจากกิเลส
 เมื่อไม่มีกิเลส ก็มีแต่ความสงบ
 โลกก็จะมีแต่สันติสุขตามวิถีของตัวเอง 58

57 Chuang Tzu, Chuang Tzu, tr. H.A. Giles, p. 220.

58 ฉักรสูมาลย์ กบิลสิงห์, คัมภีร์เต๋าฉบับสมบูรณ์, (เท่า เกอ จึงบทที่ 37),